

## Na budowie powinno być bezpiecznie!

Przystępując do wyboru firmy, która zbuduje nam dom, warto brać pod uwagę (poza jakością i kosztami wykonania inwestycji) kwestie bezpieczeństwa i higieny pracy. Zabezpieczenie pracowników oraz osób postronnych należy do podstawowych obowiązków odpowiedzialnego i solidnego wykonawcy robót budowlanych. Analizy wypadków przy pracy sporządzane corocznie przez Państwową Inspekcję Pracy oraz przeprowadzane kontrole dobitnie wskazują na lekceważenie przez wielu przedsiębiorców budowlanych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, co prowadzi w konsekwencji do tragicznych w skutkach zdarzeń. Bywa, że pracownicy budowlani wykonują swoją pracę na pograniczu prawa - szkolenia bhp odbywają się tylko na papierze, pracownicy nie posiadają stosownych uprawnień, a nadzór ze strony kierowników robót jest fikcją. Bardzo często mniej groźne wypadki na budowach nie są nigdzie rejestrowane. Częstym zjawiskiem jest praca „na czarno”. Nie może zatem dziwić alarmująca statystyka wypadków śmiertelnych i ciężkich w tej właśnie branży.

### Gdzie jest niebezpiecznie?

Z analiz prowadzonych przez inspektorów pracy wynika, że najczęstszą przyczyną nieszczęść na budowach w ostatnich latach były upadki z wysokości, skutkujące z reguły ciężkimi urazami lub śmiercią poszkodowanego. Praca na wysokości nie da się uniknąć, ale można wykonywać ją w sposób minimalizujący ryzyko upadku. Niezbędna jest jednak świadomość miejsc i sytuacji, w których grozić nam może niebezpieczeństwo oraz znajomość skutecznych sposobów przeciwdziałania istniejącym zagrożeniom. Na podstawie analiz wypadków przy pracy prowadzonych przez PIP należy stwierdzić, że niebezpieczeństwo upadku występuje zwłaszcza przy pracy na dachach, w tym również na dachach płaskich - jeżeli przebywamy w pobliżu ich krawędzi, a także przy krawędziach nieosłoniętych stropów bądź płyt balkonowych. Zagrożenie upadkiem występuje również na biegach i spocznikach schodowych, w pobliżu niezabezpieczonych otworów w stropach i ścianach lub szybach dźwigowych, a także przy niezabezpieczonych wykopach, kanałach i studniach. Do wypadków dochodzi także podczas prac na rusztowaniach, podestach roboczych i drabinach.

### Obowiązki pracodawcy

Warto wiedzieć, że każdy przedsiębiorca budowlany realizujący prace na wysokości (powyżej 1 metra), a więc prace zaliczane do szczególnie niebezpiecznych, ma - zgodnie z przepisami - liczne obowiązki, wśród których należy wymienić:

- bezpośredni nadzór wyznaczonych osób nad tymi pracami np. kierownika budowy, który posiada uprawnienia do pełnienia samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie,
- przeprowadzenie instruktażu pracowników, który powinien uwzględniać przede wszystkim: imienny podział pracy, kolejność wykonywania zadań, wymagania bhp przy poszczególnych czynnościach,
- wprowadzenie urządzeń ochronnych, np. osłon (barier) miejsc niebezpiecznych, oznakowanie stref i miejsc w których występują zagrożenia (np. otwory w stropach, sufitach, otwory okienne bez stolarki budowlanej),
- wyposażenie pracowników w środki ochrony indywidualnej dobrane do rodzaju wykonywanych prac oraz występujących zagrożeń np. sprzęt chroniący przed upadkiem z wysokości, a także **przeszkolenie pracowników, jak prawidłowo stosować ten sprzęt.**

Co istotne, środki ochrony indywidualnej pracodawca ma obowiązek dostarczyć pracownikowi nieodpłatnie. Jest również obowiązany do dokonywania okresowych przeglądów stanu technicznego sprzętu chroniącego przed upadkiem z wysokości.

## **Pierwszeństwo stosowania ochron zbiorowych**

Środki ochrony zbiorowej są rozwiązaniami technicznymi, przeznaczonymi do jednoczesnej ochrony grupy ludzi, w tym i pojedynczych osób przed niebezpiecznymi i szkodliwymi czynnikami występującymi w środowisku pracy. Środkami ochrony zbiorowej chroniącymi przed możliwością upadku z wysokości w budownictwie są przede wszystkim balustrady oraz siatki bezpieczeństwa. Warto zauważyć, że środki te oprócz samych pracowników, chronią także osoby postronne przed możliwością znalezienia się w strefie niebezpiecznej. Z tego względu należy je stosować w pierwszej kolejności podczas zabezpieczania stanowisk pracy, dróg komunikacyjnych, krawędzi oraz otworów w stropach, a także do ogrodzenia stref niebezpiecznych i wykopów.

**Dopiero w sytuacji, gdy ograniczenie zagrożeń w wyniku zastosowania rozwiązań zbiorowych nie jest wystarczające lub niemożliwe do zastosowania, pracodawca jest obowiązany zapewnić pracownikom środki ochrony indywidualnej, odpowiednie do rodzaju i poziomu zagrożeń.**

## **Indywidualny sprzęt chroniący przed upadkiem**

Częstym widokiem, z którym spotykają się inspektorzy pracy na budowach, jest praca na wysokości z zastosowaniem środka ochrony indywidualnej w postaci szelek bezpieczeństwa, które jednak nie posiadają skutecznego przypięcia linką bezpieczeństwa do stałych punktów kotwienia. W takiej sytuacji szelki bezpieczeństwa w sposób oczywisty nie spełniają swojej roli. Należy pamiętać, że system powstrzymywania spadania musi zawierać trzy podstawowe składniki:

- punkt kotwiczący, którego zadaniem jest zaczepienie podzespołu łącząco-amortyzującego do konstrukcji nośnej budynku. Punkty kotwiczące mogą być stałe (np. systemy poziome z liną stalową, słupki kotwiczące) oraz przenośne (statywy bezpieczeństwa, zaczepy linkowe, zaczepy taśmowe, belki zaczepowe);
- podzespół łącząco-amortyzujący, który wiąże klamrę zaczepową szelek bezpieczeństwa, z punktem kotwiczącym. W przypadku, gdy nastąpi upadek, podzespół łącząco-amortyzujący musi skutecznie zatrzymać spadanie oraz złagodzić siłę powstającą w czasie wyhamowania upadku;
- szelki bezpieczeństwa, których podstawowym zadaniem jest utrzymanie ciała człowieka w trakcie spadania oraz bezpieczne rozłożenie sił dynamicznych towarzyszących powstrzymywaniu spadania. Ponadto po zatrzymaniu konstrukcja szelek powinna umożliwić bezpieczne i w miarę wygodne oczekiwanie na nadejście pomocy.

## **Ach te rusztowania!**

Rusztowanie robocze jest tymczasową konstrukcją budowlaną, z której mogą być wykonywane prace na wysokości. Służy do utrzymywania osób, materiałów i sprzętu. Może również służyć jako zabezpieczenie przed upadkiem z wysokości ludzi oraz przedmiotów w przypadku zastosowania jako rusztowanie ochronne. Aby można było z rusztowania prowadzić prace w sposób bezpieczny, powinno ono spełniać określone przepisami wymagania.

Najważniejsze z punktu widzenia bezpieczeństwa pracy jest:

- prawidłowe posadowienie rusztowania na stabilnym podłożu z zastosowaniem elementów rozkładających obciążenia skupione na większą powierzchnię gruntu – stóp,
- zapewnienie stabilności konstrukcji rusztowania poprzez jego prawidłowy montaż oraz zastosowanie przewidzianych przez producenta bądź projekt, odpowiednich stężeń i zakotwień,
- zapewnienie powierzchni roboczej wystarczającej do utrzymania pracowników, niezbędnych materiałów i narzędzi w szczególności poprzez użycie pełnych i kompletnych podestów roboczych,

zastosowanie kompletnych barier ochronnych zabezpieczających przed możliwością upadku z wysokości składających się z górnej poręczy, poręczy pośredniej i deski krawężnikowej,  
zapewnienie bezpiecznej komunikacji pomiędzy poszczególnymi poziomami roboczymi,  
wykonanie instalacji piorunochronnej,  
zastosowanie siatek ochronnych w sytuacjach, które tego wymagają.

Montaż rusztowań metalowych może być wykonywany tylko przez osoby posiadające stosowne uprawnienia kwalifikacyjne, a ich użytkowanie jest dopuszczone po dokonaniu udokumentowaniu odbioru przez kierownika budowy bądź inne uprawnione osoby.

### **Ocena ryzyka – punkt wyjścia dla doboru środków ochrony**

Mówiąc najprościej, ryzyko zawodowe oznacza prawdopodobieństwo, z jakim ktoś może zostać poszkodowany w związku z istniejącym zagrożeniem. W zależności od wartości prawdopodobieństwa i stopnia utraty zdrowia przez osobę poszkodowaną (ciężkości następstw), ryzyko zawodowe może być:

**małe lub średnie** - takie ryzyko można uznać za dopuszczalne,

**duże** - takie ryzyko jest niedopuszczalne.

Zgodnie z Kodeksem pracy, każdy pracodawca jest obowiązany dokonać oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach prac w swojej firmie. Zastosowane w następstwie oceny środki, w tym techniczne środki zabezpieczające przed upadkiem z wysokości, powinny zapewnić bezpieczne warunki pracy. Udokumentowanie oceny ryzyka zawodowego, jej okresowe aktualizowanie, i co najistotniejsze, zapoznanie z nią pracowników, powinno być najważniejszym wskazaniem dla przedsiębiorcy, który chce zadbać o bezpieczne wykonywanie prac na placu budowy. Powinno być równocześnie punktem wyjścia do dokonania wyboru konkretnych metod zabezpieczenia pracowników przed występującymi na budowie zagrożeniami.

### **Karać, a może nagradzać?**

Przedsiębiorcy przyłapani przez inspektorów pracy na lekceważeniu swoich podstawowych obowiązków, często tłumaczą się brakiem możliwości wyegzekwowania od swoich pracowników stosowania bezpiecznych metod pracy, na zasadzie „ja dostarczyłem mu niezbędny sprzęt, ale on z jakiś względów go nie stosował”. W tym kontekście warto przypomnieć, że zgodnie z Kodeksem pracy obowiązek zapewnienia bezpiecznych warunków pracy spoczywa na pracodawcy oraz osobach wyznaczonych do kierowania pracownikami i to oni są w pierwszej kolejności odpowiedzialni za wyegzekwowanie od pracowników właściwego stosowania ochron indywidualnych m.in. hełmów ochronnych, szelek bezpieczeństwa lub innych urządzeń technicznych służących bezpieczeństwu pracy, dostarczonych przez pracodawcę. Przestrzeganie przepisów i zasad bhp przez pracownika stanowi jego podstawowy obowiązek, którego naruszenie bez wątpienia wyczerpuje pojęcie „ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych” i może być podstawą do ukarania nie tylko w ramach odpowiedzialności porządkowej, lecz nawet rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia, czyli zastosowania tzw. dyscyplinarki.

Innym rzadziej stosowanym przez przedsiębiorców budowlanych rozwiązaniem, które warto upowszechnić, jest nagradzanie pracowników wyróżniających się w działalności na rzecz poprawy warunków bezpieczeństwa pracy np. poprzez likwidację zaistniałych na budowie zagrożeń lub upowszechnianie wśród pracowników dobrych praktyk w dziedzinie bhp, a tym samym dbanie o zdrowie i życie swoje oraz współpracowników.

### **Pracujmy bezpiecznie**

Podsumujmy - na wysokości można i należy pracować w sposób bezpieczny dla siebie i osób postronnych. Przystępując do wykonywania prac budowlanych zawsze należy pamiętać o:

wyznaczeniu stref niebezpiecznych,  
prawidłowym zabezpieczeniu miejsc w których występuje zagrożenie upadkiem,  
poprawnym doborze środków ochrony zbiorowej lub indywidualnej i ich właściwym stosowaniu,  
poprawnym montażu rusztowań przez osoby posiadające stosowne uprawnienia w tym względzie,  
odbiorze technicznym rusztowań przez uprawnione do tego osoby,  
okresowym przeglądzie stanu technicznego rusztowań,  
nadzorze nad wykonywanymi pracami wyznaczonych przez pracodawcę osób.

Z kolei dokonując wyboru wykonawcy robót budowlanych, warto wziąć pod uwagę nie tylko jakość i cenę oferowanych prac, ale również poziom przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. Doświadczenie uczy, iż firmy podchodzące poważnie do kwestii odpowiedzialności za swoich pracowników i osób postronnych, są równie solidne w kwestii jakości świadczonych usług. Firma dbająca o wysoki poziom bezpieczeństwa wcale nie musi być też droższa od tej, która lekceważy problem przeciwdziałania zagrożeniom i wypadkom. Pamiętajmy również, że bezpieczeństwo stwarzane przez wykonawcę robót dla swoich pracowników zwiększa również poziom bezpieczeństwa samego inwestora i pozostałych osób obecnych na terenie budowy.

Autorzy:

Łukasz Śmierciak – Rzecznik Okręgowego Inspektoratu Pracy w Opolu  
Artur Margazyn – Starszy Inspektor Pracy